

Крупка Андрій

*Здобувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЕНДАВМЕНТ-ФОНДІВ В ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

Вітчизняний і зарубіжний досвід розвитку закладів культури дає підстави вважати, що національна культура може розвиватися за умови активної регулюючої ролі і підтримки держави. При цьому культурна політика реалізується не тільки шляхом державної фінансової підтримки пріоритетних напрямів культурної діяльності. Одним з найважливіших принципів державної політики у галузі культури є створення стимулів до пошуку позабюджетних джерел доходів, розвиток змішаних форм фінансування. Роль державного регулювання полягає у формуванні системи багатоканального фінансування культурної діяльності, залучення коштів різних урядових і корпоративних фондів, приватних інвесторів.

Кризи є частиною триваючого процесу «творчого руйнування» у галузі культури і мистецтва. Фінансова криза поступово руйнує моделі повного державного фінансування і призводить до розробки нових форм позабюджетної підтримки. При переході до нового, багатоканального фінансування культури в Україні слід використовувати багатий досвід зарубіжних країн, а саме: необхідно підтримувати достатній рівень державних витрат на культуру, розвивати співробітництво між культурою, бізнесом і громадянським суспільством. Зокрема, в сучасних економічних реаліях, на нашу думку, доцільно використовувати в галузі культури і мистецтва ендавмент-фонди.

Основна ідея ендавмента – забезпечити довгострокову фінансову підтримку некомерційної організації за рахунок грамотного інвестування залучених коштів у цінні папери, банківські депозити та інші фінансові інструменти. Подібне інвестування забезпечує некомерційній організації щорічний дохід у вигляді дивідендів, відсотків по депозитах та інших виплат, які можуть становити суттєву частку бюджету організації.

Так, згідно з американським законодавством, ендаумент-фонд – це цільовий фонд, що формується за рахунок грошових коштів, цінних паперів та інших активів для отримання інвестиційного

доходу, який буде використовуватися на підтримку діяльності організації [1, с. 15].

Ендавмент-фонди активно використовуються в США музеями, театрами, бібліотеками, університетами. У 2012 р. в США діяло понад 750 ендавмент-фондів із середнім розміром капіталу в 520 млн. дол. Офіційно першим у світі ендавмент вважається заповіт земельної ділянки в 1649 р. Гарвардському університету в США чотирма його випускниками [2, с. 60].

Найважливіші аспекти діяльності ендавмент-фондів полягають в наступному:

- активи ендавмент-фонду можуть формуватись у виді будь-якого майна (гроші, цінні папери, нерухоме майно);

- до суб'єктів, що мають право використовувати ендавмент, належать благодійні організації державної чи приватної форми власності, а також трасти, які, крім благодійної, здійснюють також і комерційну діяльність, але за умови, що благодійна діяльність є основною;

- активи ендавмент-фонду можуть передаватись в управління спеціалізованим компаніям з управління майном, які мають право інвестувати активи з метою отримання доходу для наступної передачі такого доходу на користь некомерційної організації.

На практиці виділяють три основні види ендавментів: класичні ендавмент-фонди, цільові ендавмент-фонди, і квазіендавмент-фонди. Класичні ендавмент-фонди – це активи, отримані від зовнішніх донорів за умови, що основна сума пожертви повинна зберігатися і не може бути витрачена. Цільові ендавмент-фонди подібні до класичних, за винятком того, що вся сума пожертви або її частина може бути використана після зазначену періоду або у разі виникнення конкретної події. Квазіендавмент-фонди є фондами, які створюються безпосередньо закладом з власних активів, і при цьому заклад у будь-який час може прийняти рішення про використання основної суми ендавменту [1, с. 19].

До одних з найголовніших переваг формування капіталу в установах культури відносяться підвищення фінансової стійкості діяльності установи культури за рахунок регулярного додаткового фінансування на довгостроковій основі, яке забезпечує акумульований капітал [3, с. 96]. Також до основних переваг використання ендавмент-фондів можна віднести:

- поліпшення фінансової стабільності та стійкості установи культури на ринку;
- додаткове джерело фінансування діяльності закладів культури і мистецтва;
- можливість нарощування капіталу за рахунок раціонального управління;
- податкові пільги при формуванні капіталу та отриманні доходів від довірчого управління капіталом на довгостроковій основі;
- можливість довготривалого використання;
- цільовий характер використання доходів;
- підвищення довіри з боку приватних і корпоративних донорів, «прозорість» роботи ендавмент-фондів в силу законодавчих вимог публікацій річних звітів;
- розвиток комунікацій з донорами, наявність «зворотного зв'язку».

В свою чергу, основними недоліками формування ендавмент-фондів у галузі культури і мистецтва на нашу думку є:

- значні фінансові, організаційні та часові витрати на формування капіталу та управління ним;
- позитивний ефект від формування ендавмент-фондів проявляється не відразу;
- необхідність залучення висококваліфікованих фахівців з різних сфер діяльності (інвестування, оподаткування);
- необхідність ведення окремого бухгалтерського обліку;
- необхідність внутрішніх організаційних перетворень у структурі управління закладом культури і мистецтва;
- організаційні та фінансові витрати на встановлення і розвиток комунікацій з донорами;
- інвестиційні та фінансові ризики, пов'язані із знеціненням акцій, втратою ринкової вартості активів;
- конфлікт між разовим і довгостроковим фінансуванням установи культури;
- скорочення прямих пожертвувань.

Крім того, для багатьох донорів пожертвування в ендавмент-фонд є більш привабливими, так як вони можуть бути разовими, але приносити регулярний дохід установі культури протягом багатьох років. Донори можуть також відстежувати доходи від їхніх пожертв і визначати напрями їх використання в закладі культури.

Одним з головних недоліків ендавменту є фінансовий та інвестиційний ризик, пов'язаний з невдалим інвестуванням капіталу, знеціненням цінних паперів, втратою ринкової вартості активів [2, с. 61]. Створюючи цільовий капітал, заклад культури стає залежним від ситуації на фондовому та фінансовому ринках, що може негативно позначитися на діяльності установи.

При створенні ендаумент-фонду з'являється конфлікт між разовим і довгостроковим фінансуванням закладу культури. Цільовий капітал може користуватися більшою популярністю у донорів, ніж прямі пожертви. Це може призвести до скорочення прямих пожертвувань в яких заклад культури теж зацікавлений в силу того, що вони можуть відразу і в повному обсязі бути використаними

Використання такого фінансового інструменту як ендавмент є дуже перспективним в Україні, а найбільш доцільним, на нашу думку, є досвід США. Проте формування фонду повинно відбуватися не тільки за рахунок грошових коштів і цінних паперів, а й за рахунок усякого роду матеріальних і нематеріальних активів. Даний інструмент допоможе залучати об'єкти, які раніше не використовувались або використовувались не продуктивно. Також формування ендавмент-фондів сприятиме розвитку благодійництва на основі прозорого і публічного характеру таких фондів, це можливе за рахунок створення громадських спостережних рад при фонді, які б контролювали доцільність використання ресурсів.

Література:

1. Аганесян Г.Г. Совершенствование системы привлечения и использования целевого капитала (эндаументов) некоммерческих организаций социальной сферы: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.05 / Аганесян Г.Г. – Москва, 2011. – 28 с.

2. Литвин І.В. Ендавмент як інструмент благодійної діяльності: практика правового регулювання у Сполучених Штатах Америки та Російській Федерації / І.В. Литвин. // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 3. – С. 58–64. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasopysnaru.gov.ua/chasopys/ua/pdf/3-2015/litvin.pdf>.

3. Антонов И.М. Методы оценки уровня финансового риска / И.М. Антонов, Ю.А. Елисеева. // Петербургский экономический журнал. – 2014. – № 3. – С. 94–100.